Бәйлек сүзләр
Послеложные слова

ы, е хәрефләренең дөрес язылышын искә төшерик

Бол_т, йолд_з,
төсл_, дөр_с,
бор_н, чок_р, сөлг_,
көчл_, бор_ч.

В татарском языке большую группу **послеложных слов** составляют имена, выражающие пространственные и временные отношения. Употребляясь в пространственных падежах, они являются своеобразным средством связи. Это такие слова, как *ас* (низ), *өс* (верх), *урта* (середина), *баш* (начало), *як* (сторона), *ян* (бок), *арт* (зад), *ал* (перед), *төп* (низ, дно), *ара* (промежуток), *каршы* (перед, навстречу), *буй* (вдоль) и т.д. Они употребляются в трех падежах: дательном, исходном, местно-временном (часто с аффиксами принадлежности третьего лица).

янымда

Минем артымда ..... утыра.

каршымда

Алар III заттагы кушымчаларны ялгыйлар.
Они обычно присоединяют аффиксы принадлежности III лица **– ы,-е, -сы,-се**

Аст..., өст..., , ян..., як(г)... алд..., арт..., баш..., эч..., , урта...

Асты, өсте, яны,
ягы, алды,

арты, башы, эче,

уртасы

Рәсемнәргә карап әйтегез.
Китап кайда ята ?

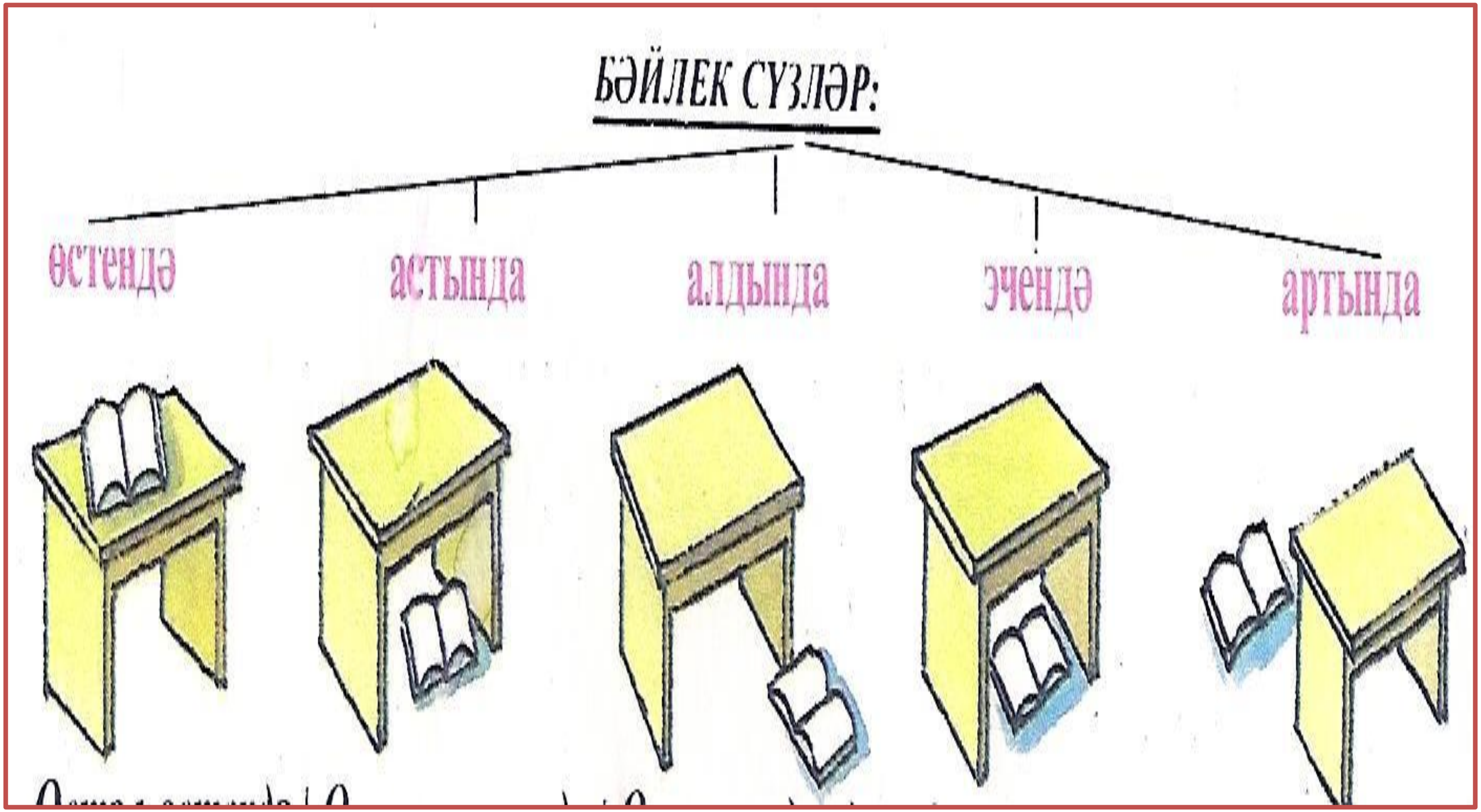

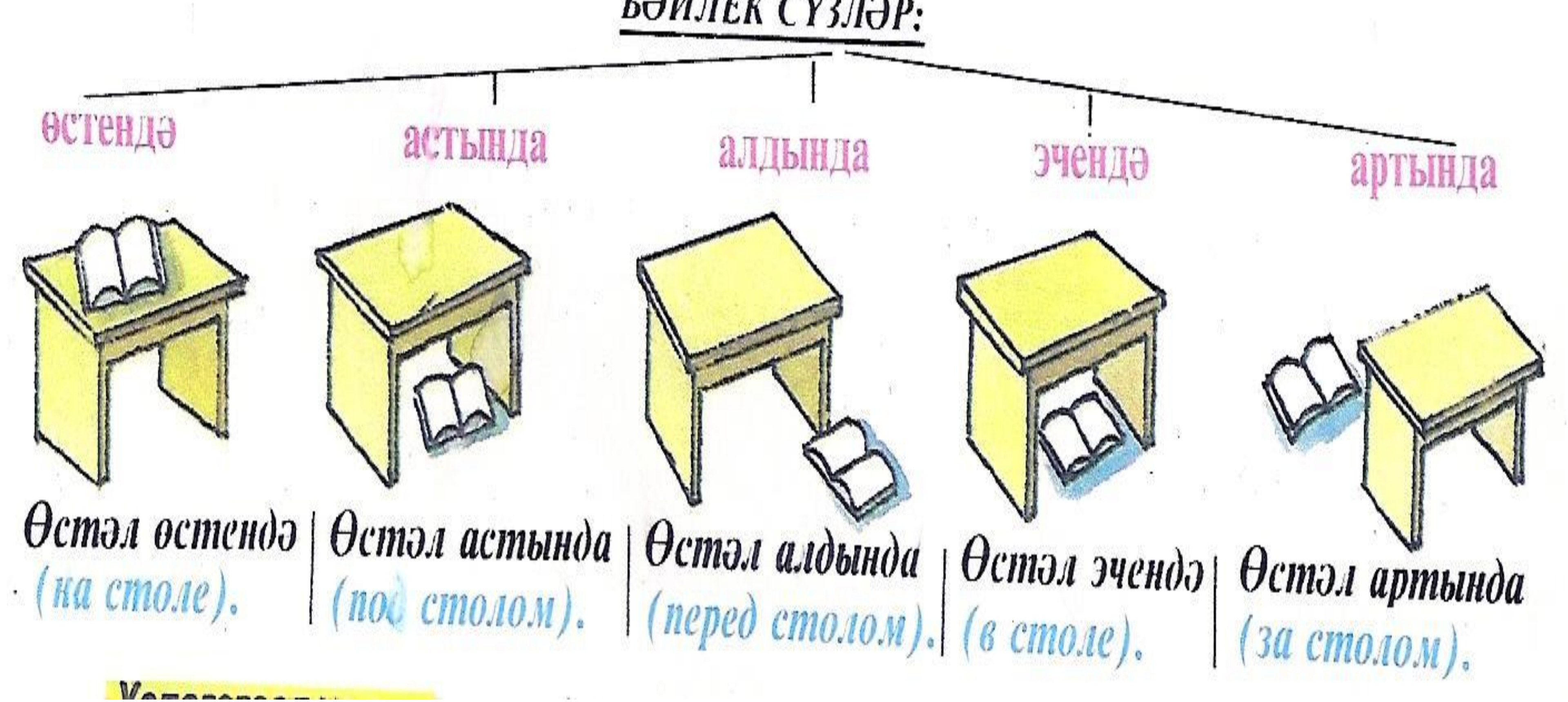

Барлык бәйлек сүзләргә нинди сорау куеп була?

Килешен билгеләгез.

Кушымчаларны әйтегез.

У.в.к.

(кайда?-где?)

-нда/-ндә

янына –к (столу)

өстәл *өстенә- на (стол)*

астына-под (стол)

Бәйлек сүзләргә нинди сорау куеп була?

Килешен билгеләгез.

Кушымчаларны әйтегез.

Ю.к

(кая?-куда?)

-на/-нә

	янынннан (от стола)
	өстеннән (со стола)
өстәл	***алдыннан (перед столом)***
	астыннан (из-под стола)

Бәйлек сүзләргә нинди сорау куеп була?

Килешен билгеләгез.

Кушымчаларны әйтегез.

Ч.к.

(кайдан?-откуда?)

-ннан/-ннән

Нәтиҗә яса:

1) Бәйлек сүзләр (послеложные слова) нинди сорауларга җавап бирә?
2) Кайсы килешләрдә килә?
3) Бәйлек сүзләр исемнең алдыннан киләме, әллә артыннанмы?

3нче күнегү. Нокталар урынына тиешле кушымчаларны куеп язарга.

- Табын уртасы... матур вазада чәчәкләр. Ул тәрәзә алды... басып тора. Шәһәр урасы... тимер юл үтә. Күл яны... камышлар үсә. Мәктәп алды... чәчәкләр утырттык. Парта өсте... китапларны алды.

физкультминутка

- Без әле бераз ардык,
  Ял итәргә уйладык:
  Башны иябез алга,
  Ә аннары-артка.
  Уңга-сулга борабыз,
  Аннан карап торабыз.
  Иң өстен сикертәбез,
  Кулларны биетәбез.
  Бер алга, бер артка сузы
  Күңелле ял итәбез.

Текст белән эш.

Табын янында.

Сүзлек эше:

табын-стол

валчыклар-крошки

аунап ята иде- валялись

Текстны укыгыз. Бәйлек сүзләр булган җөмләләрне табыгыз, бәйлек сүзләргә сорау куегыз.

Табын янында.

Мин кичә бер гаиләгә кунакка бардым.Табын янына хуҗа малае Саша да утырды. Өстәл өстендә зур савыт белән салат тора. Саша салатны үз янына куйды һәм тиз-тиз ашый башлады. Хуҗабикә безгә аш бирде: башта миңа, аннан соң Сашага. Саша башкаларны көтмәде, ашны ашый да башлады. Ул авызын чапылдатып, сөйләшә-сөйләшә ашады. Аштан итне кулы белән алды да өстәлгә куйды.Десертка алма бирделәр. Хуҗабикә малае иң зур алманы алды да табын яныннан китте. Өстәл өсте бик пычрак калды: анда ит һәм ипи валчыклары аунап ята иде.

- Сашаның табын янында үз –үзен тотышы сезгә ошадымы?

- Саша нинди малай?

Сез Сашага биргән киңәшләр белән килешәсезме?

- Ашар алдыннан кулларыңны ю.
- Өстәл янында тәртипле утыр.
- Табын янында сөйләшмә,көлеп утырма.
- Табын яныннан киткәндә,рәхмәт әйтергә кирәк.

Өй эше.

- 1. Бәйлек сүзләрне ятларга.
- 2. 101нче бит 6нчы күнегү.

Йомгаклау.

- Нинди бәйлек сүзләр беләсез?
- Бу бәйлек сүзләрне нинди килешләрдә кулландык?
- Алар нинди сорауларга җавап бирде?